

Metody twórcze wykorzystujące muzykę

Forma wspierania rozwoju
psychomotorycznego dzieci

Spis treści

WSTĘP	5
PEDAGOGIKA CARLA ORFFA	6
METODA AKTYWNEGO SŁUCHANIA MUZYKI BATII STRAUSS	9
MOBILNA REKREACJA MUZYCZNA	12
SCENARIUSZE	15
Zabawy muzyczno-ruchowe z elementami pedagogiki Carla Orffa	
Scenariusz nr 1 – Guzikowe zabawy	15
Scenariusz nr 2 – Kolorowe rytmy	19
Zabawy muzyczno-ruchowe z elementami metody aktywnego słuchania według Batii Strauss	
Scenariusz nr 3 – W grocie króla gór	24
Zabawy rytmiczno-ruchowe z elementami Programu Mobilnej Rekreacji Muzycznej	
Scenariusz nr 4 – A za oknem zima biała	28
Scenariusz nr 5 – Kotki się bawią	32
LITERATURA – wybrane pozycje literatury dotyczące aktywnego słuchania muzyki	36

WSTĘP

*Muzyka wyzwala w dziecku siły,
które w innej sytuacji nie mogłyby się rozwijać.*

Carl Orff

Dźwięki towarzyszą człowiekowi od momentu jego narodzenia, a nawet wcześniej. Już w życiu płodowym nienarodzone jeszcze dziecko przejawia reakcje na bodźce akustyczne, chociaż wrażliwość każdego z nas na odbiór muzyki jest inna. W odmienny sposób możemy interpretować i odbierać ten sam utwór. Dlatego tak ważne jest jak najwcześniejsze wprowadzanie dziecka w świat muzyki przez osoby dorosłe, organizowanie z nią kontaktu, pobudzanie wyobraźni muzycznej poprzez dostarczanie dziecku różnorodnych bodźców, wzbogacających jego doświadczenie.

Muzyka pozwala w sposób niewerbalny wyrazić siebie, pomaga przezwyciężyć monotonię, nawiązać kontakt z innymi, daje możliwość odbioru doznań miłych i przyjemnych, może też być źródłem odprężenia. Dzięki muzyce możemy rozwijać świadomość własnego ciała, uczyć koncentracji uwagi, ćwiczyć pamięć i wyobraźnię. Ruch przy muzyce kształtuje rozwój gracji ruchów, umiejętność współdziałania w grupie, a także poczucie sprawstwa.

Muzyka stanowi w pracy z dziećmi bardzo istotny element i pełni wiele ważnych funkcji: pozwala zrozumieć otaczający świat, dostarcza radości, pomaga odreagować napięcia, pozytywnie wpływa na ogólny rozwój i funkcjonowanie organizmu: układu kostno-stawowego, nerwowego, krążenia; wspomaga rozwój emocjonalny – dziecko może zidentyfikować i wyrazić swoje emocje i pragnienia.

Przeżycia estetyczne czynią człowieka wrażliwym na różne przejawy życia oraz inspirują do nowego spojrzenia na świat. Muzyka ćwiczy i wspomaga zmysły, prowadząc do współdziałania pomiędzy słyszeniem, widzeniem i dotykiem.

Niezaprzeczalne są jej wartości wychowawcze: kształtowanie kultury muzycznej, rozwijanie umiejętności słuchania, rozumienie własnych emocji, poznawanie obyczajów i warunków życia; rozbudzanie zainteresowań i sympatii do ludzi, kształtowanie umiejętności wypowiedzenia się, odczuwania piękna, rozwijanie poczucia więzi grupowej oraz zgodnego współdziałania.

Kontakt z muzyką jest dla dziecka źródłem twórczych poczynąń, różnorodnych poszukiwań, stymuluje dziecko do samowyróżnienia się. Kontakt z muzyką rozwija pozytywne cechy charakteru, zdolności poznawcze, a cała osobowość kształtowana jest harmonijnie i wielostronnie. Istnieje duża zależność rozwoju aktywności zabawowej dziecka od poziomu i liczby prowadzonych w przedszkolu zabaw i zajęć muzycznych.

Ponadto zajęcia prowadzone metodami wykorzystującymi muzykę dają dzieciom wiele radości, dlatego warto je jak najczęściej prowadzić, zarówno w pracy nauczycieli, jak i terapeutów.

PEDAGOGIKA CARLA ORFFA

Carl Orff, niemiecki kompozytor, pedagog i dyrygent, wysokiej klasy wszechstronny muzyk: nauczyciel akademicki, przedstawiciel prymitywizmu muzycznego. Należy do najwybitniejszych kompozytorów muzyki w XX w. Jego utwory niejednokrotnie wykonywane były na wielu najważniejszych uroczystościach państwowych i międzynarodowych w Niemczech. Jego adaptacje i utwory własne były wysoko cenione w Niemczech. Na rozwój jego postawy twórczej i talentu wywarły wpływ sztuka antyczna, sztuka prymitywna – ludowa i sztuka egzotyczna.

Koncepcja nazwana przez Orffa muzyką elementarną powstała na bazie praktycznych doświadczeń. W muzyce wymienionych rodzajów fascynowała go prostota melodii i rytmiki. Metoda Orffa jest rozpowszechniana przez Instytut Orffa, działający w Salzburgu.

Carl Orff opracował własną metodę wychowania muzycznego dzieci, której głównym elementem jest śpiew i gra na prostych instrumentach perkusyjnych (tzw. instrumentarium Orffa, w skład którego wchodzi: bębenki, tamburyna, kołatki, grzechotki, trójkąty, dzwonki melodyczne). Duży nacisk kładzie się na improwizację i rozwijanie ekspresji, najważniejszym elementem w muzykowaniu jest rytm.

Twórca tej metody uważał, iż kulturę fizyczną dziecka należy rozwijać w korelacji z kulturą rytmiczno-muzyczną i kulturą słowa. Te trzy czynniki – muzyka, mowa, ruch, przenikają się wzajemnie i dają dziecku możliwość rozwijania inwencji twórczej i samoekspresji.

Metoda przeznaczona jest dla dzieci zarówno zdrowych, jak i niepełnosprawnych umysłowo. Wykorzystanie jej wymaga jedynie dostosowania treści i stopnia trudności wykonywanych zadań do aktualnych możliwości rozwojowych dzieci. Metoda Orffa jest również szeroko wykorzystywana w muzykoterapii dorosłych.

Metoda Carla Orffa opiera się na trzech zasadach:

- nauczanie muzyki poprzez zabawę,
- rozwijanie muzykalności dzieci,
- integracja muzyki, słowa i ruchu.

Muzyka – punktem wyjścia do budowania prostych form muzycznych jest moment, gdy dziecko potrafi zaśpiewać tekst z własną melodią. Melodię dziecko tworzy przy użyciu instrumentów perkusyjnych. Dzieci muzykują, tworzą małe zespoły. Zdolniejsze dzieci próbują same dyrygować powstałym zespołem. Początkowo dzieci zapoznają się z różnymi utworami muzycznymi, poznają tonacje, zasady tworzenia melodii i akompaniamentu. Następnie samodzielnie podejmują proces tworzenia.

Mowa (słowo) – ćwiczenia mowy służą przygotowaniu do prawidłowej dykcji i wzbogacają słownictwo dziecka.

Rytmiczność mowy jest źródłem improwizacji głosem, ruchem z udziałem rąk i nóg.

Ćwiczenia te odbywają się w trzech formach:

- dzieci wystukują rytm do słów,
- dzieci wyszukują słowa do rytmu,
- dzieci wymawiają teksty wyliczanek, przysłów, wierszyków w dowolny sposób (zmiana dynamiki, tempa itp.).

Ruch – głównym celem jest poznanie przez dziecko swoich możliwości ruchowych, wycucie stosunków przestrzennych, czasowych, doskonalenie współpracy w grupie. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez indywidualne i grupowe eksperymentowanie, odkrywanie i stawianie zadań ruchowych. Szczególnie znaczenie odgrywa improwizacja ruchowa. Rozwija fantazję, rytmizuje, nadaje płynność ruchową. Punktem wyjścia są przykłady z własnego otoczenia, ilustracja prostych opowieści, ćwiczenia z piłeczkami, obręczą, ilustracja ruchowa muzyki.

Formy wychowania w systemie muzycznym Carla Orffa:

Śpiew – polega na wykonywaniu piosenek dziecięcych, ludowych, fragmentów muzyki poważnej przy akompaniamencie – zwykle perkusyjnym. Główny nacisk Carl Orff kładzie na ekspresję wynikającą z zaangażowania dziecka i na jego możliwości twórcze. Śpiew odgrywa także znaczącą rolę podczas realizacji innej formy, jaką jest tworzenie muzyki. W tej metodzie nie ma tradycyjnej nauki śpiewu opartej o naukę piosenek.

Ruch przy muzyce – nie ma ustalonych reguł poruszania się. Ruch jest spontaniczny, o kreatywnym charakterze. Jest swobodny, zależy od wewnętrznego nastroju dziecka. Początkowo ma on bardzo prostą formę: bieg, marsz, podskoki. Następnie ewoluuje, nabierając charakteru improwizacji, by w efekcie stać się ruchem kreatywnym. Nie ma w tej formie żadnego wzorca, to, co dziecko tworzy, jest całkowicie efektem wyobraźni i aktywności dziecka inspirowanej poprzez konkretną sytuację, opowieść, baśń czy rysunek.

Szczególną formę twórczości stanowi improwizacja ruchowa wymagająca kreatywności, zrytmizowania i płynności ruchu, a jednocześnie jest podporządkowana jakiemuś generalnemu poleceniu, np. wykonaniu na pauzę w muzyce figur.

Gra na instrumentach – pełni szczególną rolę w systemie Orffa. Dzieci mają kontakt z instrumentami już od samego początku. Repertuar do wykonania przy pomocy instrumentów jest dobierany w ten sposób, aby nie znużyć i nie zniechęcić dzieci.

Słuchanie muzyki – w tej metodzie dzieci mają okazję przysłuchiwania się dźwiękom, dostrzegają barwę instrumentów, rozwijają wrażliwość na ich współbrzmienie. Słuchanie muzyki stosuje się podczas wspólnej improwizacji odtwarzania muzyki i gry na instrumentach. Metoda ta daje możliwość przygotowania dzieci do percepcji muzyki.

Tworzenie muzyki – stanowi jeden z podstawowych filarów omawianego systemu. Przybiera kształt improwizacji wokalne, instrumentalnej, wokalnie-instrumentalnej i ruchowej. Początkowo w pracy z dziećmi młodszymi jest całkowicie swobodna, niezależna, nieograniczana żadnymi regułami. Na kolejnych etapach tworzenia muzyki, gdy dzieci nabierają większego doświadczenia, stosowana jest pewna forma improwizacji kierowanej. Przewodzący może już dzieciom narzucić zasady rządzące ich improwizowaniem, np. dobór instrumentów, kształtowania linii melodycznej, rytmu czy formy muzycznej.

Nauka improwizacji muzycznej przebiega w kilku etapach. Są to improwizacje:

- **słowno-rytmiczne** – służą do wprowadzania wartości rytmicznych i ich różnego grupowania. Dzieci improwizują rytm do imion, nazw, zdań, przysłów, porzekadeł, wierszy. Należy zwracać uwagę, aby zrytmizowany tekst pozostawał w zgodzie z prozodią (zgodność akcentów muzycznych z akcentami występującymi w języku). Rytmizacja mowy może być następnie wykonana na kilka różnych sposobów, np. z klaskaniem, tupaniem, uderzaniem dłońmi o uda, pstrykaniem palcami, z różnicowaniem dynamiki, tempa itp.